

CASTELLS CATALANS

CORNELLÀ

Nom del castell: Cornellà
Data de construcció: segle XI-XIII
Municipi: Cornellà de Llobregat
Comarca: Baix Llobregat
Altitud: 26 m
Coordenades: E 422445.5, N 4578659 (ED50 UTM 31N) Longitud: 2° 4' 18.29" Latitud: 41° 21' 13.86" (ETRS89 Geodèsiques)
Com arribar-hi: situat al centre de la vila i al carrer Mossèn Jacint Verdaguer, ben a prop de l'església i de l'Ajuntament.

El castell de Cornellà és un dels edificis emblemàtics de la ciutat. Es tracta d'un gran casal gòtic, construït i reformat en diverses èpoques. Està estratègicament situat al capdamunt d'un petit turó des del qual es té una bona visió del Llobregat en el seu tram final, de Sant Boi a l'altra ribera del riu i antigament, de les principals vies d'accés a la ciutat.

Les diferents excavacions arqueològiques realitzades a Cornellà ens permeten concloure que va existir un poblament continuat a la nostra ciutat entre l'època de dominació romana i l'edat mitjana, situat a la zona que s'estén entre l'església de Santa Maria i el castell.

En la documentació dels segles XI - XII es parla d'una torre defensiva «in locum Cornelianus», sense especificar la ubicació.

L'estructura que es conserva avui té el seu origen a finals del segle XIII, principi del XIV, com a centre d'una gran propietat, de la que possiblement foren els primers titulars la família Cornellà, coneguda també amb el nom de Castellvell.

El castell de Cornellà és de planta quadrada, articulada entorn d'un pati central, amb una torre a cada angle. És construït amb pedra natural, a la base i a les torres, i tapiat (terra pastada), a la resta.

Els escassos documents i investigacions sobre la seva història fan difícil discernir i identificar els diversos elements arquitectònics que s'han sobreposat al llarg dels segles.

1a etapa: del segle XIII fins al XV

A partir de 1202, i fins a mitjan del segle XVII, diferents llinatges de cavallers i burgesos barcelonins, generalment lligats a la casa comtal de Barcelona i a l'expansió mediterrània, van posseir les terres de Cornellà. Una d'aquestes famílies nobles barcelonines va ser la dels Mallol que, a partir de mitjans del segle XIII reorganitzaren l'explotació agrícola del domini, desenvoluparen una tasca de poblament que donà origen a molts dels masos de la parròquia i edificaren la casa de Cornellà, probablement la primera construcció del castell.

Els elements constructius d'aquesta època (segles XIV i XV) són la planta baixa i les dues torres de la façana principal. El segle XV, durant la Guerra Civil Catalana (1462 -1472) el castell fou confiscat per la Diputació del General i cedit al capità de les seves tropes al Llobregat, que hi instal·là el seu centre d'operacions militars. Possiblement en aquest període l'edifici va ser fortificat, tal com ho corroboren els documents posteriors a la guerra, en què sempre és anomenat com a Torre.

2a etapa: segle XVI

Després de la Guerra Civil Catalana el castell tornà a la família Ribes, darrers propietaris abans del conflicte, que en

conservaren la propietat al llarg de tot el segle XVI. Un dels seus membres, Adriana de Ribes, tingué una especial rellevància en la història del castell i de Cornellà.

Fou l'única que establí la seva residència al castell i per tant l'acondicionà com a tal: aixecà la primera planta del castell, construí les escales de pedra del pati, i incorporà la capella familiar de Sant Antoni a l'interior del recinte. Però, també féu algunes intervencions de caràcter estètic, introduint finestres gòtiques als murs més antics, amb la voluntat d'unificar l'estil de la casa-palau.

El castell perdia, així, el seu aspecte de fortalesa per esdevenir una residència senyorial. Els elements militars es conservaren més com a símbol que no pas amb una funció real.

A finals del segle XVI, sabem que la propietat estava arruïnada, amb les terres menjades per les inundacions i molts camps sense conrear.

3a etapa: del segle XVII al XX

A inicis del segle XVII el castell de Cornellà i les seves dependències estaven mig enderrocats quan un membre de la nova noblesa, Baltasar d'Oriol i Marcet, va comprar l'any 1666 la propietat.

El nou propietari formava part de la nova aristocràcia, nascuda i desenvolupada a redós de la burocràcia i fidel executora de la política dels Àustries. Es tractava d'una classe social culta, rica i poderosa, que cercava amb ansietat l'adquisició de dominis senyorials i d'aliances familiars amb membres representatnts de la vella noblesa d'origen feudal.

La família dels Oriol convertí el castell en una gran casa agrícola, duent a terme una administració rigorosa, establint i posant en conreu les terres i ampliant constantment la propietat. El castell de Cornellà, convertit en una gran casa de pagès, era el centre d'aquesta explotació agrícola.

Durant els segles XVII i XVIII el castell fou ampliat i transformat amb una sèrie d'elements vinculats a la funció agrària de l'edifici: s'aixeca el segon pis, amb la galeria

de solana, i es construïren la sitja i el trull d'oli, a la planta baixa de l'edifici, però ja no es va restaurar com a residència.

A principis del segle XX, el castell i les seves propietats van ser embargats judicialment i venuts en pública subhasta per satisfer la demanda dels creditors de la família Via. La major part de les terres van ser comprades per pagesos i petits propietaris de Cornellà, mentre que l'edifici fou adquirit pel masover i fou destinat a edifici agrícola.

Durant aquesta època sembla ser que en un racó del castell vivia un llogater que era borni. Per aquest motiu molts cornellanencs i cornellanenques coneixen l'edifici com a «El castell del Borni».

4a etapa: des del 1992 fins a l'actualitat

L'any 1992 l'Ajuntament de Cornellà adquireix l'edifici amb la intenció de destinar-lo a l'ús públic i es fan les primeres obres de consolidació.

La restauració ha mantingut l'estructura original, tot i que en alguns punts ha calgut cimentar de nou perquè la base era insuficient. La superposició d'elements arquitectònics, estils i materials diferents al llarg dels segles, s'ha pres com un valor cultural més a respectar en un edifici de 700 anys d'antiguitat. Amb la inauguració del castell el 5 de maig del 2000, la ciutat de Cornellà ha recuperat un element patrimonial amb un valor històric inqüestionable i amb una forta càrrega simbòlica, com a centre de poder al llarg dels segles.

La primera i la segona planta del castell acullen l'Arxiu Històric Municipal de Cornellà i la Fundació Utopia. A la planta baixa s'hi pot visitar la majestuosa sala d'exposicions, mentre que el pati es converteix en un marc incomparable per a diverses activitats: concerts, conferències, presentacions públiques, etc.

Extret de la web de l'Ajuntament de Cornellà:
<http://www.cornellaweb.com/patrimoni/historia.asp>

Jordi Gironès Vilardebò
juny de 2009